

**ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА В ОДЕСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА:
ДОСВІД КАФЕДРИ ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ**

Лінгвоекспертні дослідження в ОНУ імені І. І. Мечникова здійснюються упродовж 20 років і зосереджені навколо семантико-текстуального аналізу, представленого у формі експертних висновків фахівців. В українських ЗВО, де наявні фахівці відповідного рівня, існує практика надання мовознавчих консультацій та експертних висновків. Це регламентовано на законодавчого рівні: «Судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених цим Законом» [1, ст. 7], проте в такому разі фахівці повинні пройти атестацію й отримати свідоцтво судового експерта. У протилежному випадку підготовлені висновки не є доказами у суді, вони мають інформаційний характер, тому в судовому процесі функціонують як додаткові докази. З огляду на це кандидати і доктори філологічних наук, які працюють у ЗВО, активно долучаються до лінгвоекспертної діяльності як фахівці, а не судові експерти. Експертний висновок, зважаючи на це, представляють як «висновок фахівця».

В українському мовознавстві питання лінгвістичної експертизи висвітлено в працях науковців Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України (Українське бюро лінгвістичних експертиз НАН України – Б. Ажнюк, Л. Ажнюк) і КНУ імені Тараса Шевченка (Л. Шевченко, Д. Сизонов). Авторський колектив КНУТШ недавно представив підручник з лінгвоекспертології [4].

Серед питань, що вирішують мовознавці в ОНУ імені І. І. Мечникова, потрібно назвати уточнення галузевої термінології, пояснення щодо правильності написання та перекладу імен і прізвищ українською мовою, етимологічні дослідження та семантико-текстуальні експертні дослідження. Саме останній різновид лінгвоекспертних висновків належить до пріоритетних напрямів

діяльності кафедри прикладної лінгвістики.

Кафедра неодноразово виконувала семантико-текстуальні дослідження на замовлення Служби безпеки України, компанії «Шабо», Театру російської драми, одеських телеканалів («7 канал», «Громадське», «Перший міський»). Серед експертних досліджень домінує аналіз політичного і мережевого дискурсів: матеріалом для вивчення слугували політичні листівки, газетні статті, публікації в мережі Інтернет (зокрема, в соціальних мережах), відео- та аудіоматеріали політичної тематики. В останньому випадку матеріалом для лінгвістичного аналізу стають стенограми, підготовлені замовниками, або проводять «комплексну судову лінгвістичну експертизу та судову експертизу відео-, звукозапису» [5, с. 122]. На підставі проведених досліджень було розроблено основні принципи лінгвоекспертного аналізу політичного тексту, що охоплює лексичний, граматичний і загальнотекстовий рівні [3, с. 119].

Семантико-текстуальний аналіз має на меті «встановлення змісту понять, лексичного значення слів або словосполучень, використаних в тих або інших текстах, їх стилістичної забарвленості, смислового навантаження, характеру інформації, що міститься в текстах (чи може така інформація розглядатися як образлива, чи містить вона загрозу конкретній особі (особам) тощо), тобто вирішення питань мовленнєвого характеру, не пов'язаних із встановленням фактичних даних про автора» [2]. Передусім семантико-текстуальні дослідження і зосереджені на витлумаченні лексичного значення кожного слова, представленого в аналізованому тексті, напр.:

У висловлюванні «Безславний ублюдок, в народі відомий як «соплежуй»...» вжито російські слова «ублюдок» і «соплежуй».

Ублюдок – Прост. презр. или бран. Человек, отличающийся от других своими грубыми, низменными инстинктами, резко отрицательными качествами; выродок.

Соплежуй – человек, который говорит много и не по делу, нудный; чаще всего используется просто как ругательство» [6].

У цьому разі в центрі уваги лексика образливого характеру, що має відповідні стилістичні позначки в словникових статтях, доказами чого є покликання на тлумачний словник.

Крім того, семантико-текстуальна експертиза має на меті виявлення лінгвопрагматичних параметрів писемного мовлення, зокрема його інтенційних компонентів, що виражається в мовленнєвих актів погрози, заклику, образи тощо. Наведемо приклад: *Заклик в імпліцитній формі має граматичну форму вираження – спонукальне речення. У проаналізованих текстах закликом є речення: «Так займіте же свое прежнее место, чтобы обрести довольство Аллаха!».* Адресатами цього заклику, що семантично вказує на вимогу виконати певні дії з

метою досягнення відповідного результату, є мусульмани, що впливає з контексту (*Вы были лучшей общиной. Выведенной среди людей, из-за того, что уверовали в Аллаха, повелевали доброе и воспрещали предосудительное, призывали людей к Исламу*). Заклик скерований на повернення адресатів до базових засад ісламу, він має публічний характер. У цьому разі визначення мовленнєвого акту як заклику спирається на його граматичні характеристики – наявність спонукального речення і наказового способу дієслова. Лінгвопрагматичні компоненти встановлюють на підставі новітніх методик лінгвістичного аналізу.

Отже, кафедра прикладної лінгвістики ОНУ імені І. І. Мечникова здійснює семантико-текстуальні експертні дослідження писемного мовлення, реалізованого насамперед у політичному, релігійному і мережевому дискурсах.

Література

1. Верховна Рада України. Закон України «Про судову експертизу». <https://cutt.ly/PEruP4C>
2. Верховна Рада України. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 року № 53/5 (у чинній редакції). <https://cutt.ly/pEruG6F>
3. Кондратенко, Н. В. (2017). Лінгвістична експертиза текстів політичної тематики: загальні принципи та прийоми. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 12, с. 115–119.
4. Шевченко, Л. І., & Сизонов, Д. Ю. (2021). *Лінгвістична експертиза* (підручник за заг ред. Л. І. Шевченко). ВПЦ «Київський університет».
5. Свиридова, Л. В. (2018). Лінгвістична експертиза мовлення на сучасному етапі її розвитку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2, с. 120–125.
6. Толковый словарь современного русского языка (под ред. С. Ожегова и Н. Шведовой). (2012). Русский язык. Відновлено з: <https://slovar.cc/rus/ojegov>